

Zitierhinweis

Pálka, Adam : recension de : Tabita Landová, Liturgie Jednoty bratrské (1457-1620), Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2014, dans : Český časopis historický, 2016, 1, p. 234-235, DOI: 10.15463/rec.608130813

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.



ní nálezy jako výchozí zdroje zemského práva. Neoficiální a v době platnosti nikdy tiskem nevydanou Tovačovskou knihu oceňují tak, že „od okamžiku svého vzniku fakticky plnila úlohu moravského zemského zřízení“ (s. 20), zároveň však připouští její slabinu, která na rozdíl od Vladislavského zřízení zemského spočívala v tom, že nebyla uznávána králem a při formulaci klíčových článků o vztahu mezi panovníkem a stavy nebyla pro něho závazná. V tom spočívala Achillova pata snah o vyjádření politických nároků moravských stavů ústavní formou; lze připustit, že právě tato skutečnost prohlubovala sklon předbělohorských moravských stavů ke zdůrazňování ustálené právní tradice (zejména v regulaci konfesijně politických poměrů) oproti tlaku českých stavů na zakotvení všech svobod (včetně náboženské) v psaných privilegiích.

Ačkoli je zachováno málo pramenů, autorům se podařilo vystihnout hlavní obrysy olomouckého sněmovního jednání, na němž bylo v lednu 1516 přijato zemské zřízení; důležitý je jejich komparativní pohled, který srovnává moravské zřízení s usneseními českého zemského sněmu a se soudobými policejními řády. Přestože se zemské zřízení z roku 1516 ani následující moravská zřízení nevyznačovala promyšlenou koncepcí a v návaznosti na sněmovní usnesení a landfrýdy kombinovala hmotně právní a procesní záležitosti, autoři po rozboru 26 článků provedli systemizaci jeho obsahu. Zvláštní pozornost věnovali ustanovení landfrýdu a jeho platnosti, stíhání a trestání rušitelů zemského míru, dále zemské hotovosti a jejímu využití v případě násilného obsazování hradů či měst po jejich protiprávním záboru, okolnostem stavby hradů a dílčím policejním ustanovením. Samostatné kapitoly jsou věnovány

zemskému soudu a jeho agendě, sirotčím záležitostem, majetkovému a dědickému právu, institutu záští („odpovědi“) a trestnímu právu včetně tortury.

Pěčlivá edice je – kromě formálních textologických náležitostí – opatřena velmi obsáhlým poznámkovým aparátem, který detailně identifikuje v zemském zřízení z roku 1516 zmíněné osoby a upozorňuje na analogické či rozdílné znění dalších právních pramenů; podrobně dokumentuje souvislosti s Tovačovskou knihou, pozdějšími zemskými zřízeními a dalšími prameny, stejně jako odlišnosti od nich. Propojení analytické studie s edicí a s jejím důkladným kritickým aparátem, ale také s výborně zpracovaným věcným rejstříkem vytváří z knihy Jany a Dalibora Janišových obecně užitečnou pomůcku k poznání právního života českých zemí na počátku novověku.

Jaroslav Pánek

Tabita LANDOVÁ

Liturgie Jednoty bratrské (1457–1620)

Červený Kostelec, Pavel Mervart 2014,
510 s., ISBN 978-80-7465-079-6.

České dějepisectví věnovalo problematice bohoslužebného života Jednoty bratrské celou řadu dílčích příspěvků, komplexního uchopení tohoto tématu bylo však dosaženo teprve v monografii Tabity Landové, která se snaží postihnout liturgickou praxi bratrského společenství od jeho počátků až do přelomového roku 1620. Kromě obsáhlého historického pojednání kniha nabízí rovněž edici povětšinou nevydaných agend či liturgických formulářů. Právě tyto spisy sloužily Landové jako klíčový pramen. Autorka však přihlédla i k dalším zdrojům (kancionály, katechismy, historiografická díla).





Autorka v úvodu nabízí rozdělení bohoslužebného vývoje v Jednotě na pět základních etap a zkoumá i liturgicko-teologické předpoklady (např. nauka o věcech podstatných, služebných a případných). Výklad o liturgii Bratří je nejprve věnován bohoslužbě slova (kázání, modlitby, písně), kde zaujme především podrobné seznámení s perikopálními řadami Jana Augusty a Jana Černého. Následující kapitoly se zabývají sedmi tradičními svátostmi, tedy křtem, biřmováním (a s tím souvisejícím potvrzováním dětí), večeří Páně, ordinací, pokáním, manželstvím a pomazáním nemocných. Landová rekonstruuje možnou podobu a pořadí bohoslužebných úkonů a daří se jí zachytit proměny, jakými liturgická praxe prošla v průběhu více než sto šedesáti let. Čtenář se dozví o proměnlivém postoji Jednoty ke svátostnému charakteru jednotlivých obřadů a o širších souvislostech sledované problematiky: Autorka zohledňuje luterskou, kalvínskou i tábořskou teologií. Je pouze škoda, že v případě svátosti pokání Landová názory německé nebo švýcarské reformace nezmiňuje.

Největší pozornost je v knize zaslouženě věnována názorům Lukáše Pražského, neboť tento biskup sjednotil do té doby rozrůzněnou liturgii Jednoty. Landová přesvědčivě dokládá, že jeho myšlenky – navzdory snahám třicátých a čtyřicátých let 16. století Lukášovy názory potlačit – se v bratrském prostředí udržely až do Bílé hory. Nepřekvapí tedy, že Lukášův pohled na průběh jednotlivých obřadů včetně rozboru jeho teologických myšlenek nalezneme v každé z kapitol zaměřených na svátosti. V případě křtu, večeře Páně a manželství autorka analyzuje také pozdější agendy z let 1580, 1612 a 1620. Jelikož se k obřadům kněžského svěcení a pokání podobné agendy nedochovaly, Landová nemůže nabídnout de-

tailní popis bohoslužebné reality v „polukášovské“ éře a průběh těchto dvou obřadů nastiňuje na základě jiných pramenů (Lasitského *Historie*, bratrské konfese a řády). Od svátostí biřmování, jímž pokřtění jedinci přijímali dary Ducha svatého, a posledního pomazání bylo po Lukášově smrti upuštěno, autorka proto přibližuje alespoň související úkony, které byly v Jednotě nadále zachovávány – potvrzení (nesvátostný akt, kterým byla pokřtěnému dítěti stvrzena účast na Kristově oběti a jež inspirovala obřad konfirmace v protestantských církvích), duchovní péči o nemocné a pohřeb. Za nejceněnější je možno označit kapitoly o křtu a eucharistickém ritu, neboť jsou zde podrobně zkoumány i teologické motivy těchto obřadů.

Z textu knihy je patrná důkladná znalost sledované problematiky, což vzhledem k teologické erudici autorky nepřekvapí. Nepřesná tvrzení se objevují zřídka a obvykle se netýkají přímo Jednoty: za problematický např. považuji názor, že Petr Chelčický uznával pouze dvě svátosti (s. 75), jelikož Petrův postoj k oné záležitosti podle všeho takto jednoznačný nebyl. Nemalým přínosem knihy jsou přílohy obsahující seznam perikop z Augustova *Summovníku* a zdařilou edici klíčových bratrských písemností, kde nechybí agendy z let 1527 (autorem Lukáš Pražský), 1580, 1612 a 1620. Tabitě Landové se podařilo osvětlit liturgický život Českých bratří v doposud nevídaném rozsahu, a zaplnit tak významnou mezeru v bádání.

Adam Pálka

